

Jiří Brabec

...Holan, básník s velkým smyslem pro konkrétnost a názornost, postřehl, že z jeho poezie uniká sám smysl dějů, že se mu pod vnějšíkovou tvář skutečnosti ztrácí cosi podstatného. Tak i svůj *Triumf smrti* neváhal po letech zgruntu přepracovat a poskytl nám tak poučnou, i když zdánlivě paradoxní podívanou: čím méně je konkrétní, tím je objevnější a obsažnější, čím méně je „srozumitelnější“, tím více rozšiřuje svá poznání a proniká k skrytým souvislostem.

...Přitahuje ho jen a jen „onen obrovský stín, který klade na poznání vláda neúplnosti“, což v něm vzbuzuje tušení, že „propast je hlubší než jsme mysleli“ a že je nutné podniknout se vším rizikem tento boj za poznání světa.

...Holana vábí neexistující metafyzický prázáklad – Bůh; spíše je zaujat dramatickým oddalováním „od“ falešného vědomí, dynamikou odstíněných a přitom skrytých vztahů. V této oblasti neustálého dění, přeskupování a vzájemného působení hledá instinktivně záchranu před strnulými pojmy a symboly. ... Nemožnost společenské aktivity měla být vyvážena nekompromisní izolací od světa kramářů, důslednou samotou. ... "Usiluji o naprostou izolaci."

...Tak tedy na počátku třicátých let poznáváme ve Vladimíru Holanovi básníka, jemuž tvorby představuje nástroj poznání skrytých skutečností, básníka, který je vzdálen bezstarostné spontaneitě, rozkošnictví smyslových dojmů, obrazovým orgiím i duchové abstrakci. Neustále si bude v próze (ta představuje pojednání o vlastní poetice) i ve verších upřesňovat, prověřovat i obohacovat svůj básnický princip, v němž nemalou roli hraje smysl pro dialektické chápání. ... rozpoznat detail, který je nosný pro podobenství a schopný stát se symbolem.

...Rozhodl se (Holan): „Budou křížit slova...“ Tento proces začíná spájením příkré různorodých slov („mák horečky“, „na kovadlině vody“) či konkrétní a abstraktní, vytvářením napětí mezi různými oblastmi („skvosty nehybnosti“, „tančíme účastenství“, „horizontály rána“, „úplněk ticha se sluchátkem luny“, „stahuje kůži bídnému světlu“), dále přiřazováním a vzájemným zřetězováním protikladných významů a vytvářením velmi umných konstrukcí těchto i dalších postupů v složitých větách.

...Metafora nepředstavuje u Holana ani „ozdobu“, ani osamostatněnou část textu, ale je pevně spjata s jeho celkem. Holanovo obrazné pojmenování udržuje neustále napětí mezi rozvíjející se logikou obrazu a logikou zobrazované skutečnosti, od níž se obraz často vzdaluje, ale s níž nikdy natrvalo nepřetrhává všechny svazky.

...Velmi důležité jsou u Holana názvy básní, které udávají základní akord, od něhož se metaforou Holan vzdaluje, avšak jen proto, aby ho osvětlil v nových souvislostech a v překvapivých vztazích. Holanův nejvlastnější způsob tvorby je meditace (přemítání, hloubání)... Holan usiluje o plynulý sled představ, aniž zdůrazňuje jejich naléhavost a obecnou platnost.

Oblouk vyjadřuje posun od oblasti „pocitů“ do oblasti „procesů“, což s sebou přináší i větší míru abstraktnosti. ... - v meditaci, tentokrát velmi složité, takže se z básní těžko luštitelných kombinací představ stávají jakési kryptogramy.

...*A myslel na tyto mrchalidi, stávám se krutofilem.*

Holan také směřuje k radikálnímu rozšíření slovníku: nalézáme u něho slova z oborů vědních, cizí slova, slova označující fakta z technických oborů, prostě slova nezdомácnělá v básnickém projevu (akumulátory, vibrace, emulze, fetišizace, asfodél atp.), navíc jsou ještě uváděna v překvapivých spojeních. („projekčním aparátem běsů...“, „čpěl jódem rubů úraz habrů...“, „cedí pulsy ve fantóm“, „pětílampovka smyslů pila instrumentací rajských vět“ atp.).

Základní scénérii Holanových skladeb je noc. ...velikost Holanova spočívá ale také vtom, že při všem svém experimentování je básníkem přísného řádu a úzkostlivě přesnosti.

Holan předvádí děj jako objektivní proces, vykládá jej pomocí meditací, nechá vyprávět třetí osobu, která sama svůj projev hodnotí, a uchyluje se i k přímé charakteristice vyprávěče. Tím jeho skladba nabývá značné rozmanitosti. Silný živel metaforický sice potlačuje dějový spád, ale jedinečnost příběhu je neustále povyšována na osudové drama.

/'jaké zemětřesení nebes, a tedy: jaká poezie!'/

Jiří BRABEC: In: Jak čist poezii

Zdeněk Kožmín

Holan zpravidla nepíše verše, které by odkazovaly k objektivní realitě přímo, nýbrž vytváří radikálně mimojeвовou skutečnost básně, v níž platí zákonitosti tvořené především touto básní samou. Přirozeně v moderní poezii není akcentování svébytnosti a autonomnosti ničím novým, avšak Holan obdařuje tuto cestu ze Šlapanova do Křídlova osobitou platností. Právě svou zcela zvláštní funkcí básnického světa je tato poezie, která je jako dobré víno „sama v sobě“, jak v našich, tak ve světových souvislostech něčím výrazně originálním a objevitelským.

Holanova poezie se rozvíjí ve vědomí neúprosného respektování mezi objektivní skutečností a zároveň vášnivě nutností tyto hranice překročit. Obraz zdi, v níž se objeví trhлина, je opět jedním z oněch průzračnějších modelů ústředního rozporu. To, co je dobýváno na existující skutečnosti a mění se ve skutečnost básně, je vždy nějak vázáno na dané objekty.

Motiv tvoření má pro Holana přitažlivost především tím, že postatou opravdu lidské existence je mu tvůrčí vztah ke skutečnosti. Člověk a tvorba jsou mu v jistém smyslu synonymy...

To, co se při setkání s Holanovou poezií jeví povrchnímu vnímání jako zatemňující básnická samomluva, je ve skutečnosti nejvlastnější možnost, jak se tato koncepce poezie může uskutečňovat. Jak být prostý a být doslovný? (Bolest.)

Někdy se Holanův básnický jazyk považovat za hlavní zábranu pochopit smysl této poezie. To je však do značné míry fikce. Holanova jazyková složitost je výrazem věcné, myslitelské složitosti. Vlastní obtížnost tu spočívá v komplikovaném systému relací mezi jednotlivými věcmi básnického světa.